УДК 336.1:436.33

Н. В. Білецька,
Вінницький інститут конструювання одягу і підприємництва, м. Вінниця

РЕЗЕРВИ І МЕХАНІЗМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

N. Biletska,
Vinnitsa institute of constructing of clothes and enterprise, Vinnitsa

BACKLOGS AND MECHANISMS OF INCREASE OF EFFICIENCY OF AGROINDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE

У сучасних економічних реаліях подальші перспективи підвищення ефективності аграрного виробництва нашої країни, передусім, залежать від успішного функціонування середніх і великих сільськогосподарських організацій.

Чинники, що впливають на ефективність аграрного виробництва в цілому, у тому числі і сільськогосподарських організацій, доцільно об'єднати в двох групах: природні і громадські. У складі природних чинників виділяють структуру земельних угідь, якісні характеристики грунту, доступність водних ресурсів, погодні умови і інші. Громадські чинники підрозділяються на дві підгрупи: із складу продуктивних сил (чисельність і кваліфікація працівників, технологія, основні і оборотні засоби, спеціалізація і концентрація виробництва і інші) і із складу виробничих стосунків (господарський і економічний механізм на макроекономічному, регіональному і внутрішньогосподарському рівні, відношення власності на засоби виробництва, форми розподілу доходів, система оплати праці працівників і інші). Регулювання в економічній сфері завжди багате небезпекою підміни ринкових механізмів "ручним" управлінням, що ставить під великий сумнів забезпечення стійкості розвитку агропромислового комплексу. Потрібне забезпечення умов для еквівалентного обміну між містом і селом, що, на наш погляд, є об'єктивною передумовою стійкого розвитку останнього.

In modern economic realities the further prospects of increase of efficiency of agrarian production of our country, foremost, depend on the successful functioning of middle and large agricultural organizations. Factors that influence on efficiency of agrarian production on the whole, including agricultural organizations, it is expedient to unite in two groups: natural and public. In composition natural factors distinguish the structure of the landed significance, quality descriptions of soil, availability of water resources, weather terms et al. Public factors are subdivided into two sub-groups: from composition of productive forces (quantity and qualification of workers, technology, fixed and circulating assets, specialization and concentration of production and other) and from composition of productive relations (an administrative and economic mechanism is at macroeconomic, regional and inwardly economic level, relation of property on capital, form of allocation of profits goods, system of remuneration of workers' labor and other). Adjusting in an economic sphere is always rich in the danger of substitution of market mechanisms "hand" control that puts providing of firmness of development of agro industrial complex under a large doubt. The necessary providing of terms is for an equivalent exchange between a city and village, that, in our view, is objective pre-condition of steady development last.

Ключові слова: аграрне виробництво, аграрний сектор економіки, розвиток агропромислового комплексу, природні чинники аграрного виробництва, громадські чинники аграрного виробництва.
Key words: agrarian production, agrarian sector of economy, development of agroindustrial complex, natural factors of agrarian production, public factors of agrarian production.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасних економічних реаліях подальші перспективи підвищення ефективності аграрного виробництва нашої країни, передусім, залежать від успішного функціонування середніх і великих сільськогосподарських підприємств. Це пояснюється тим, що

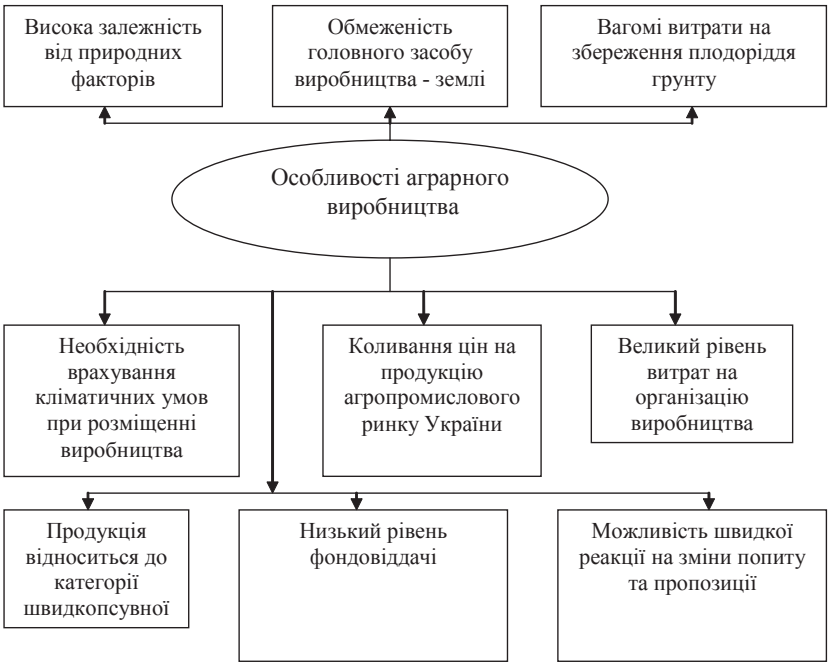

Рис. 1. Особливості функціонування агропромислового комплексу України

досі в середньому по країні вони розпоряджаються більше 80% площ сільськогосподарських угідь, володіють великою долею основних засобів. Масштаби аграрного виробництва створюють передумови для широкого впровадження досягнень науки і передових технічних досягнень, застосування сучасних технологій, високопродуктивної і енергозберігаючої техніки. Після вступу України до Європейського союзу, саме ця категорія господарств має можливості бути конкурентоспроможною у світовому аграрному виробництві і забезпечити продовольчу незалежність країни.

Дані позитивні очікування можуть стати реальністю лише за умови, якщо основна маса середніх і великих сільськогосподарських підприємств господарюватимуть ефективно, і зможуть вести розширене відтворення аграрної продукції та необхідних для цього засобів виробництва за рахунок власних джерел фінансування. Проте на цьому етапі такі можливості мають лише не більше 10—15% сільськогосподарських підприємств. Більшість з них або низькорентабельні, або збиткові, обтяжені значними борговими зобов'язаннями і не застосовують інноваційні методи господарювання. Також, спостерігається негативний вплив несприятливих макроекономічних умов господарювання і дисбаланс цін, що триває вже багато років. З іншого боку, у багатьох господарствах доки не повною мірою використовується готівковий ресурсний потенціал, не задіяні наявні внутрішні резерви зростання ефективності виробництва.

Частково це результат нестачі висококваліфікованих і матеріально зацікавлених в кінцевих результатах господарювання фахівців і робітників, здатних виявити, оцінити і реалізувати дані резерви. Відчувається також недолік в обгрунтованих науково-практичних рекомендаціях, що враховують регіональні умови аграрного виробництва.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Перелічені питання розглянуті в публікаціях В.М. Баутина, Г.В. Беспахотного, И.Н. Буздалова, А.И. Костяева, В.В. Кузнєцова, В.В. Милосердова, А.С. Миндрина, П.М. Першукевича, А.В. Петрикова, А.Ф. Серкова, И.Ф. Хицкова, А.А. Черняева, И.Г. Ушачева і інших відомих вітчизняних учених-аграріїв. У публікаціях Р.Х. Адукова, А.И. Алтухова, Ф.Г. Арутюняна, А.И. Анісімова, Г.А. Баклаженко, В.А. Богдановского, Н.А. Борхунова, А.Я. Кибирова, Л.Ф. Кормакова, М.А. Коробейникова, А.Р. Кулова, Н.И. Оксанич, О.А. Родионовой, С.О. Сиптица, В.М. Старченко, Н.Г. Тарасова, В.Я. Узуна, Ф.К. Шакирова, А.М. Югая і багатьох інших вчених економістів-аграріїв представлено рішення ряду проблем вдосконалення внутрішньогосподарського економічного механізму сільськогосподарських підприємств.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Проте поки недостатньо широко і глибоко досліджені внутрішньогосподарські чинники і резерви підвищення ефективності виробництва товарних видів продукції рослинництва і тваринництва, матеріального стимулювання колективів сільськогосподарських підприємств при практичній реалізації даних резервів. Усе це підтверджує актуальність і той же час складність, багатоплановість досліджуваної проблеми, важливість її рішення для стабілізації і стійкого функціонування сільськогосподарських підприємств.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Ефективність як економічна категорія має на увазі зіставлення кількості і якості зроблених за аналізований період товарів, робіт і послуг з розрахунку на одиницю використаних ними готівкових ресурсів з відповідними базовими показниками (нормативів, завдань, досягнутого рівня і т.д.). У сільському господарстві такі зіставлення можна робити по конкретних видах продукції, або вартості усієї продукції в порівнянних цінах [1, с. 142].

Агропромисловий комплекс у нашій країні є основним виробником товарної продукції рослинництва і тваринництва. В зв'язку з цим оцінити його ефективність слід з позиції загальних інтересів країни і комерційних інтересів кожного господарства. З позицій інтересів усієї країни загальну оцінку ефективності агропромислового комплексу робиться за вартістю вало-

вої продукції (випуску) або доданої вартості в порівнянних цінах з розрахунку на душу населення [1, с. 143].

Темпи зростання цього показника характеризуватимуть рух у бік підвищення рівня забезпеченості населення країни в продуктах харчування. Досягнення продовольчої незалежності країни по медичних нормах споживання основних видів продуктів харчування означатиме високу ефективність агропромислового комплексу. Оцінка ефективності безпосередньо агропромислового комплексу проводиться по його вкладу (питомій вазі) в загальній вартості валової продукції, або доданої вартості по країні в цілому, або по конкретним суб'єктам українського аграрного ринку.

При зіставленні ефективності агропромислового комплексу по окремих суб'єктах, оцінка робиться по виходу валової продукції, або доданої вартості в порівнянних цінах з розрахунку на одиницю площі сільськогосподарських угідь або умовної ріллі і одного працівника, безпосередньо зайнятого в аграрному виробництві [2, с. 31; 3, с. 65].

Комерційна ефективність окремих сільськогосподарських підприємств визначається по рівню рентабельності усієї діяльності і сумі прибутку (після усіх вирахувань, тобто чистий результат) з розрахунку на використані або готівкові ресурси. Приватних показників ефективності: продуктивність праці і трудомісткість виробництва, рентабельність окремих товарних видів продукції, собівартість і ціни реалізацій по цих же видах продукції, фондовіддача і фондомісткість, окупності капіталовкладень і т.д [4].

Чинники, що впливають на ефективність аграрного виробництва в цілому, у тому числі і сільськогосподарських підприємств, на нашу думку, доцільно об'єднати в дві групи: природні і громадські. У складі природних чинників виділяють структуру земельних угідь, якісні характеристики грунту, доступність водних ресурсів, кліматичні умови і т.д. Громадські чинники слід підрозділити на дві підгрупи: ті які відносяться до складу продуктивних сил (чисельність і кваліфікація працівників, технології, основні і оборотні активи, спеціалізація і концентрація виробництва і т.д.); ті, які відносяться до складу виробничих стосунків (господарський і економічний механізм на макроекономічному, регіональному і внутрішньогосподарському рівні, співвідношення власності до засобів виробництва, форми розподілу доходів, система оплати праці працівників і т.д.) [4; 5].

При оцінці ефективності сільськогосподарських підприємств слід враховувати наступні особливості аграрного виробництва (рис. 1).

Отже, стійкий розвиток агропромислового комплексу об'єднує рішення соціальних, економічних і екологічних завдань на базі трьохкомпонентної системи чинників — природи, населення і господарства. Іншими словами, передумовами стійкого розвитку агропромислового комплексу, є економіка аграрного сектору і локальна екологія, які формують умови для задоволення потреб суспільства в продовольстві і забезпечують при цьому збереження ресурсного потенціалу агропромислового комплексу.

Такий соціально-економічний розвиток агропромислового комплексу припускає зростання, диверсифікацію і підвищення ефективності агропромислової економіки; розширене відтворення людського капіталу і повну зайнятість сільського населення; раціональне використання і безперервне відтворення природно-біологічних ресурсів; підвищення рівня і якості життя населення в сільській місцевості. Одним з найважливіших концептуальних підходів до стійкого розвитку агропромислового комплексу є орієнтація на самоорганізацію суспільства в економічній, соціальній і екологічній сферах його життєдіяльності. Проте, на наш погляд, у процесі стійкого розвитку агропромислового комплексу має бути чітко, методологічно вивірена роль держави в управлінні цим розвитком.

ВИСНОВКИ

Регулювання в економічній сфері завжди багате небезпекою підміни ринкових механізмів "ручним" управлінням, що ставить під великий сумнів забезпечення стійкості розвитку агропромислового комплексу. Потрібне забезпечення умов для еквівалентного обміну між містом і селом, що, на наш погляд, є об'єктивною передумовою стійкого розвитку останнього. Слід перестати тотально субсидувати споживання продуктів харчування, підтримка має бути адресною, точковою і винятковою. Потрібно коригування розподільних стосунків в економіці, а не поглиблення соціалізації споживання. Таким чином, стійкий розвиток агропромислового комплексу є стабільним економічним зростанням економіки України в умовах еквівалентного обміну при повній зайнятості ресурсів, що поєднує їх раціональне використання і збереження природно-ресурсного потенціалу території, спрямованої на підвищення рівня і якості агропромислового комплексу.

Література:

1. Саблук П.Т. Фінансове забезпечення розвитку аграрного сектору України / П.Т. Саблук // Економіка АПК. — 2013. — № 7. — С. 142—143.

2. Шубравська О. Інноваційний розвиток аграрного сектора економіки України: теоретико-методологічний аспект / О. Шубравська // Економіка України. — 2012. — № 1. — С. 27—35.

3. Гуляєва Л.П. Альтернативні джерела фінансового забезпечення інвестиційної діяльності сучасних підприємств / Л.П. Гуляєва // Формування ринкових відносин в Україні. — 2012. — № 2. — С. 65—70.

4. Мокляк О.І. Проблеми та шляхи підвищення ефективності сільськогосподарських підприємств в Україні.- [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/13_EISN_2014/ Economics/45376.-doc.htm

5. Казанджі А.В. Аналіз фінансових результатів як засіб підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/13_EISN_2014/ Economics/konf 9_4_3.pdf

References:

1. Sabluk, P.T. (2013), "Financial providing of development agrarian the sector of Ukraine", Ekonomika APK, vol. 7, pp. 142—143.

2. Shubravsjka, O. (2012), "Innovative development of agrarian sector of economy of Ukraine: theoretic-methodological aspect", Ekonomika Ukrajiny, vol. 1, pp. 27—35.

3. Ghuljajeva, L.P. (2012), "Alternative sources of the financial providing of investment activity of modern enterprises", Formuvannja rynkovykh vidnosyn v Ukrajini, vol. 2, pp. 65—70.

4. Publishing house Education and Science s.r.o. (2014), "Problems and ways of increase of efficiency of agricultural enterprises are in Ukraine", available at:http://www.rusnauka.com/13_EISN_2009/Economics/45376.doc.htm (Accessed 14 December 2014).

5. Publishing house Education and Science s.r.o. (2014), "Analysis of financial results as mean of increase of efficiency of activity of agricultural enterprises", available at: http://www.rusnauka.com/13_EISN_2014/ Economics/konf 9_4_3.pdf (Accessed 14 December 2014).

Стаття надійшла до редакції 05.01.2015 р.